

"گام دوم" و مسئولیت‌های برعهده

(با تکیه بر بیانیه راهبردی مقام معظم رهبری مدظله العالی)

حسن رضایی مهر*

مقدمه

آغاز نورانی دهه پنجم انقلاب اسلامی و شکوه و عظمت نظام مقدس جمهوری اسلامی موهبتی الهی برای مردم ایران و بلکه جوامع اسلامی و بین‌المللی است؛ اما در این میان مسئولیت سنگین حفظ آن را برای نسل‌های آینده نباید از نظر دور داشت، مسئولیتی که متوجه آحاد ملت در هر موقعیت و منزلتی که باشند است. بیانیه «گام دوم» با هدف توجه دادن مردم عزیز و انقلابی به این مهم، از سوی مقام معظم رهبری صادر شد. محورهای مطرح در این بیانیه گویای این مسئولیت سنگین است؛ از این روی توجه به مفاد آن و عمل بر اساس آن به‌عنوان منشور راهبردی نظام اسلامی در دهه‌های پیش رو امری ضروری است. آنچه در ذیل می‌آید تبیین این مسئولیت سنگین با تکیه بر برخی محورهای این بیانیه است.

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ تُؤْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾
(ابراهیم: ۲۴-۲۵).

اندیشه سیاسی و کلامی شیعه در کیفیت هدایت جامعه تا روز قیامت بر نظام امامت

---

*. استادیار جامعه المصطفی ع العالمیه، rezaeimehr.h@gmail.com

استوار گردیده است و در مکتب اهل بیت علیهم السلام، امامت، استمرار نبوت بوده و امامان معصوم علیهم السلام دارای تمام شؤونات پیغمبر صلی الله علیه و آله غیر از شأن نبوت و حامل شریعت بودن هستند و به مقتضای آیه **«الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ»** همانند آن حضرت بر همگان ولایت مطلق دارند و براین اساس مشروعیت هرگونه تصرفات ولایی و حکومتی سایرین، منوط به تأیید و اذن امام علیه السلام است و از این رهگذر است که مسئله رهبری جامعه در زمان غیبت، موطن خود را در ساختار نیابت فقها پیدا کرده و بدین ترتیب جایگاه ولایت فقیه در نظام سیاسی جوامع اسلامی نقش می‌بندد؛ بدین معنا که در زمان غیبت اگر چه مردم از حضور ظاهری امام معصوم علیه السلام و ویژگی‌های انحصاری او محروم‌اند، اما با تعیین و تأیید نواب عام از سوی خود امام معصوم علیه السلام، اذن ولایت و رهبری و تصرف در امور دینی و سیاسی جامعه به عهده فقهای جامع‌الشرایط نهاده شده است تا در ساختار نیابت از امام علیه السلام، به رهبری جامعه و تدبیر امور بپردازند.

به لطف خدا مفتخریم که انقلاب اسلامی و نظام مقدس جمهوری اسلامی برخاسته از همین اصل بنیادین ولایت فقیه است. انقلاب ماندگار ما مصداق بارز آیه **«كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ تُؤْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا»** است و راز ماندگاری آن هم، در ایمان و اتکای به خداست که به دست با کفایت مردی الهی، حضرت امام خمینی رحمته الله علیه، بنیانگذاری گردید و در سایه همین اسلامی بودن و رهبری عالمانه، خالصانه و مقتدرانه و در عین حال مردمی این بزرگ مرد بود که توانست مرزها را در نوردیده و در اعماق وجود میلیون‌ها انسان حق طلب جای گرفته و آنها را به سوی توحید و کمال مطلق رهنمون می‌سازد و به لطف خدا این شجره طیبه، در سایه رهبری داهیانه مقام معظم رهبری همچنان مقتدرانه به حرکت خویش ادامه می‌دهد که تفصیل این حقیقت را می‌توان در حرکت رو به جلو و دستاوردهای بلند آن به نظاره نشست.

تحقق انقلاب اسلامی ایران به دست توانا و نفس مسیحایی بزرگ رهبر تاریخ معاصر،

حضرت امام خمینی رحمته الله برخاسته از همین اصل بنیادین ولایت فقیه و هدیه‌ای الهی به ملت مسلمان ایران بود که به میمنت آن، این ملت شریف، راه رشد و سعادت را باز یافت و ارتقاء در عرصه‌های مختلف معنوی و علمی را سرلوحه عملکرد خویش قرار داد. این انقلاب الهی که برگرفته از مکتب اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام است و با آموزه‌های دینی برگرفته از کتاب و سنت ساختار سازی شده است در بردارنده سه مشخصه اصلی استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی است به گونه‌ای که در هیچ جای جهان، انقلاب اسلامی ایران بدون این سه مشخصه شناخته شده نیست و فرموده مقام معظم رهبری که این انقلاب بی‌نام خمینی رحمته الله در هیچ جای جهان شناخته شده نیست، مؤید این حقیقت است و بدیهی است این درک جهانی از انقلاب اسلامی ایران، خود کاشف از واقعیت ملموس حضور آن در عرصه‌های بین‌المللی و صدور آن به جهانیان است؛ چراکه این موهبت خداوندی هر چند بر ملت شریف ایران نازل شد، اما ماهیتی فرازمانی و منطقه‌ای داشت و همین امر باعث شد تا بازتاب‌های جهانی آن، جغرافیای جهان را در نوردیده و تشنگان حقیقت را از زلال معنویت خویش سیراب ساخته و به دفاع از مظلومان عالم بپردازد.

و اینک در آغاز دهه پنجم انقلاب شکوهمند اسلامی هستیم؛ انقلابی که با تجربه چهل سال شکوه و اقتدار، خود را در جهان معاصر به‌عنوان «انقلاب ماندگار» به اثبات رسانده است. انقلابی که تصویرگر چهل سال مقاومت، پایداری و ماندگاری است. انقلابی که با همه انقلاب‌های شناخته شده رابح تفاوت جوهری داشته و برخاسته از اسلام جامع و ناب محمدی صلی الله علیه و آله است. انقلابی که با ورود در دهه پنجم بار مسئولیت را بر دوش دوستداران، بسی سنگین‌تر می‌نماید؛ چراکه مسئولیت تابع اهمیت و ارزش است و هر امری از ارزش والاتری برخوردار باشد، مسئولیت حفظ آن نیز سنگین‌تر خواهد بود و امروز که به لطف الهی، در مسیر انقلاب به دهه پنجم رسیده‌ایم، عطف نظر به مسئولیت‌های بر عهده و

واکاوی بایدها و نبایدهای مرتبط با اقتدار و صدور انقلاب، بر هرکس در هر موقعیت و منزلتی واجب و ضروری است امری که رهبر معظم انقلاب در بیانیه مهم و راهبردی گام دوم انقلاب که به مناسبت چهلمین سالروز پیروزی انقلاب اسلامی صادر فرمودند، بر آن صحنه گذاشته و بر مسئولیت‌های بر عهده در گام دوم انقلاب اسلامی خصوصاً نسبت به جوانان تأکید ورزیدند و شکی نیست تعمق در محتوای بیانیه مذکور، هدایتگر ما در مسیر کشف ضرورت‌های پیش رو و ساز و کارهای دفاع آگاهانه و مقتدرانه از آرمان‌های انقلاب اسلامی خواهد بود و بدین جهت بحث را با تکیه بر برخی محورهای مطرح شده پی می‌گیریم.

۱- ضرورت شناخت صحیح از گذشته به‌ویژه برای جوانان

اعتقاد به ارزش و اهمیت هر موضوعی و نیز دلدادگی به آن فرع بر معرفت و شناخت آن است و این یک امر عقلی است و بر اساس منطق عقل هرچه معرفت نسبت به یک موضوعی قوی‌تر و کامل‌تر باشد اعتقاد، توجه و محبت به آن نیز قوی‌تر و کامل‌تر خواهد بود و این حکم عقل فراگیر بوده و در همه موضوعات جاری است و در نقطه مقابل اگر معرفت کافی نسبت به موضوعی محقق نباشد اگر هم اعتقاد و گرایشی باشد، صادق و موجه نخواهد بود. براین اساس شناخت موضوعات مربوط به انقلاب اسلامی خصوصاً برای نسل جدید و جوانان عزیز ما بسیار ضروری است و این امر در چند محور لازم است مورد توجه تام قرار گیرد.

اولین محور اساسی، شناخت منطقی و صحیح از ایران قبل از انقلاب است. شناخت نسل جدید و جوانان این مرز و بوم از آن برهه تاریخی، در جهت‌گیری علمی و عملی آنان در کشف حقایق و ضرورت‌های انقلاب و نظام اسلامی بسیار دخیل و تأثیرگذار است؛ چراکه جامعه جوان کشور است که باید بر ماندگاری انقلاب و نظام اسلامی صحنه گذاشته و مدیریت آینده آن را در اختیار گیرد و شکی نیست در رسیدن نسل امروز به شناخت

منطقی و صحیح از وضعیت ایران قبل از انقلاب همه حتی خود جوانان مسئول هستند و در این میان هرچه شناخت نسل‌های جدید بیشتر باشد دلدادگی عقلانی و منطقی به نظام اسلامی نیز بیشتر خواهد بود چراکه بازخوانی تاریخ ایران قبل از انقلاب، جز تصویری شکننده، مأیوس‌کننده، وابستگی شدید به اجانب و در نهایت ضعف، به جای نگذاشته و مطالعه افول ارزش‌های دینی و ملی، تاراج رفتن ذخایر ملی، عدالت به یغما رفته و هزاران مصیبت دیگر که بر کشور عزیز ایران وارد شده بود، جز باری از اندوه و غصه برای هر ایرانی به ارمغان نمی‌آورد.

بدیهی است هرچه شناخت نسل امروز نسبت به وضعیت ایران قبل از انقلاب کامل‌تر باشد در کوران حوادث مقاوم‌تر و در مقابل دشمنی‌های دشمنان ثابت قدم‌تر خواهد بود و این همان یکی از نکات مورد توجه رهبر معظم انقلاب در بیانیهٔ مزبور است. آنجا که فرمودند: «عزیزان! نادانسته‌ها را جز با تجربهٔ خود یا گوش سپردن به تجربهٔ دیگران نمی‌توان دانست. بسیاری از آنچه را ما دیده و آزموده‌ایم، نسل شما هنوز نیازموده و ندیده است. ما دیده‌ایم و شما خواهید دید. دهه‌های آینده دهه‌های شما است و شما باید کار آزموده و پُرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هرچه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا فداه) است، نزدیک کنید. برای برداشتن گام‌های استوار در آینده، باید گذشته را درست شناخت و از تجربه‌ها درس گرفت؛ اگر از این راهبرد غفلت شود، دروغها به جای حقیقت خواهند نشست و آینده مورد تهدیدهای ناشناخته قرار خواهد گرفت. دشمنان انقلاب با انگیزه‌ای قوی، تحریف و دروغ‌پردازی دربارهٔ گذشته و حتی زمان حال را دنبال می‌کنند و از پول و همهٔ ابزارها برای آن بهره می‌گیرند. رهنمان فکر و عقیده و آگاهی بسیارند؛ حقیقت را از دشمن و پیاده‌نظامش نمی‌توان شنید».

۲- توجه به دستاوردهای چهل سالهٔ انقلاب

معمولاً میزان توفیق هر انقلابی را در دست یابی به اهداف آن جستجو می‌کنند بدین معنا که آیا در مسیر اهداف و سیاست‌های کلان و راهبردی خویش به کجا رسیده و چه

دستاوردهایی داشته است و از این رهگذر است که تبیین دستاوردها در تثبیت انقلاب و و تقویت ایمان مردم نسبت به آن، نقش اساسی داشته و بسیار مهم است و از آنجا که حق مردم است که از دستاوردهای انقلاب اسلامی آگاه باشند، تبیین آنها برای مردم خصوصاً نسل جدید لازم و ضروری است و بدون شک اهمیت اطلاع‌رسانی توفیقات انقلاب و نظام اسلامی در دستیابی به اهداف، کمتر از خود دستاوردها نیست؛ بنابراین یکی از وظایف متصدیان امور در نظام اسلامی بیان صحیح پیروزی‌ها و دستاوردهای متنوع در حوزه‌های مختلف علمی و عملی است و به دلیل همین ضرورت است که توجه به این مهم در بیانیه رهبر معظم انقلاب مورد توجه خاص قرار گرفته است.

۳- تضعیف امید به آینده، برنامه اساسی دشمن

اکنون که با برگزاری باشکوه جشن چهلمین سالروز پیروزی انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن، وارد دهه پنجم انقلاب شده‌ایم و هر چند در رویارویی‌های مختلف با استکبار و نظام سلطه، به لطف الهی دشمن را اسیر اقتدار خویش کرده‌ایم، اما نباید فراموش کرد که دشمن شکست‌خورده برای جبران شکست‌های خویش از هر حربه‌ای استفاده می‌کند تا ضربه خویش را وارد سازد و نباید فراموش کرد که تضعیف امید به آینده، برنامه اساسی دشمن است. ایجاد روحیه یأس و نومیدی نسبت به آینده حربه خطرناکی است که در صورت غفلت و عدم بصیرت، چه‌بسا در دست دوستانی به حرکت درآید. بر همه ماست که راه پرافتخاری را که آمده‌ایم با قوت ادامه دهیم و با تبیین چشم‌انداز بلند نظام اسلامی و امید به آینده را در تمام آحاد جامعه اسلامی زنده نگه داریم و در این جبهه نیز طعم تلخ شکست را به دشمن بچشانیم. مقام معظم رهبری در فرازی از بیانیه «گام دوم» فرموده‌اند: «اینجانب همواره از امید کاذب و فریبنده دوری جسته‌ام، اما خود و همه را از نومیدی بی‌جا و ترس کاذب نیز برحذر داشته‌ام و برحذر می‌دارم. در طول این چهل سال - و اکنون مانند همیشه - سیاست تبلیغی و رسانه‌ای دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن،

مأیوس‌سازی مردم و حتّی مسئولان و مدیران ما از آینده است. خبرهای دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه نشان دادن واقعیت‌ها، پنهان کردن جلوه‌های امیدبخش، بزرگ کردن عیوب کوچک و کوچک نشان دادن یا انکار محسّنات بزرگ، برنامه همیشگی هزاران رسانه صوتی و تصویری و اینترنتی دشمنان ملت ایران است؛ و البته دنباله‌های آنان در داخل کشور نیز قابل مشاهده‌اند که با استفاده از آزادی‌ها در خدمت دشمن حرکت می‌کنند. شما جوانان باید پیشگام در شکستن این محاصره تبلیغاتی باشید. در خود و دیگران نهال امید به آینده را پرورش دهید. ترس و نومیدی را از خود و دیگران برانید. این نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد شما است.

۴- ضروت انقلابی ماندن و تاوان‌های سنگین بی‌تفاوتی

یکی از شرایط ماندگاری و ثبات هر انقلابی، ماندگاری و ثبات انقلابیون است. اگر جامعه‌ای که انقلاب کرده است، خود به مرور زمان و یا هر علت دیگر نسبت به آرمان‌های انقلابی اش متزلزل گردد و ثبات عقیدتی و انقلابی خود را از دست دهد، ثبات اصل انقلاب نیز به مخاطره می‌افتد؛ چراکه انقلابی ماندن علت مبقیه اصل انقلاب و به مراتب مهمتر از انقلاب کردن است. اگر جامعه و پدیدآورندگان انقلاب اسلامی به‌ویژه خواص با آرمان‌های انقلابی فاصله بگیرند، طبیعتاً انقلاب نیز به‌عنوان یک معلول که تابع علت خویش است، نسبت به ارزش‌های خود رنگ‌باخته و از انقلابی بودن جدا شده و به نظامی تهی از آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی تبدیل می‌گردد. وقتی انقلابی بودن به معنی اعتقاد و التزام به ارزش‌های انقلابی و اقدام در مسیر عملیاتی شدن آنها تا رسیدن به هدف نهایی است، در خصوص انقلاب اسلامی هم، انقلابی بودن یعنی اعتقاد به حقانیت انقلاب اسلامی، التزام به آرمان‌ها و ارزش‌های آن و انقیاد نسبت به رهبری نظام و عمل بر اساس فرمان‌های معظم‌له است و انقلابی ماندن یعنی اصرار و تأکید بر آرمان‌ها و ارزش‌ها و اعتقادات انقلابی و نباید فراموش کرد که یکی از آسیب‌های خطرناک انقلابی

ماندن، بی تفاوتی نسبت به انقلاب و نظام اسلامی است که می تواند ضربات سنگینی را بر پیکره نظام اسلامی و جامعه دینی وارد کند. بی تفاوتی، انسان را نسبت به جامعه و قضایای اطراف خود و حتی نسبت به امورات فردی و خانوادگی بی مسئولیت می کند و معلوم است انسان بی مسئولیت هم خطر ساز است و هم در معرض خطرهای آسیب های بزرگ و در خصوص انقلاب و نظام اسلامی یکی از آرزوهای اساسی دشمن، بی تفاوت دیدن مردم و امروز تمام امکانات رسانه ای و سایبری خود را در رسیدن به چنین آرزویی به کار بسته است؛ چراکه ضربه زدن به دستاورد بزرگ انقلاب که نظام اسلامی است از طریق تضعیف و تخریب روحیه انقلابی و انقلابی ماندن مردم و خواص است که آن هم از بی تفاوتی نسبت به آرمان ها و مسئولیت های انقلابی نشأت می گیرد. به همین دلیل بر آحاد جامعه خصوصاً خواص و آنهایی که در تکیه این نظام مقتدر از جان و مال و فرزند مایه گذاشته اند، آن است که نسبت به این آسیب بزرگ هشیار بوده و نسبت به توطئه های دشمن بصیر و بیدار باشند؛ چراکه خواب معنا ندارد وقتی دشمن بیدار است.

۵- لزوم تبیین برهانی مؤلفه های معنوی و اخلاقی انقلاب اسلامی

یکی از مؤلفه های اساسی در تحقق و نیز صدور انقلاب ابتدای آن بر معنویت و ارزش های اخلاقی بود؛ انقلابی برخاسته از آموزه های اسلامی و مبتنی بر درس مکتب اهل بیت علیهم السلام. انقلاب مبتنی بر جهان بینی الهی نمی تواند تهی از معنویت و ارزش های اخلاقی باشد و بلکه اگر معنویت در تاروپود آن ریشه نداشت، امروز شاهد صدور جهانی و حضور آن در قلوب انسان های حقیقت طلب نبودیم و امروز نگاه ملت های مستضعف به ایران و نظام مقدس اسلامی نبود. انسان بالفطره کمال طلب و به دنبال معنویت و تحصیل ارزش های اخلاقی است و استقبال ملت ها و جوامع حقیقت خواه و کمال طلب از انقلاب اسلامی ناشی از این مشخصه های اساسی است.

اما آنچه این دو اصل مهم را تهدید می کند، اشرافی گری، تجمل گرایی و دنیاپرستی

جامعه و نیز تبلیغات متراکم ابزارهای رسانه‌ای دشمن است بازخوانی برهه‌هایی از تاریخ اسلام گواه نقش مخرب دنیاپرستی و تجمل‌گرایی در افول معنویت و اخلاق است. مگر شهادت امام حسین علیه السلام ناشی از دنیاگرایی خواص و به تبع آنها عوام نبود؟ جنگ نرم دشمن امروز بر ترویج ابتذال و تبلیغات ضد اخلاقی متمرکز شده است او می‌داند که با تهی شدن جامعه از معنویت و افول ارزش‌های اخلاقی، انگیزه‌ای برای حفظ اعتقادات دینی و انقلابی و نیز دفاع از آنها باقی نخواهد ماند. دشمن می‌داند که انسان دور از معنویت و اخلاق و گرفتار در دام بی‌هویتی، نه تنها نمی‌تواند بر اعتقادات انسانی و دینی و انقلابی پای بفشرد بلکه ابزار مناسبی در مسیر تخریب آنهاست و به همین دلیل صرف هزینه‌های کلان در جهت معنویت ستیزی و اخلاق‌زدایی را متحمل می‌شود. بر همین اساس یکی از توصیه‌های رهبری در بیانیه مذکور آن است که: «ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانونهای ضد معنویت و ضد اخلاق نهاده است و هم‌اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها را به چشم خود می‌بینیم. دستگاه‌های مسئول حکومتی در این باره وظایفی سنگین بر عهده دارند که باید هوشمندانه و کاملاً مسئولانه صورت گیرد. و این البته به معنی رفع مسئولیت از اشخاص و نهادهای غیرحکومتی نیست. در دوره پیش رو باید در این باره برنامه‌های کوتاه مدّت و میان مدّت جامعی تنظیم و اجرا شود؛ ان شاء الله».

اکنون که انقلاب ما مبتنی بر اصول معنوی و اخلاقی بنا نهاده شده است و افول معنویت و بی‌اخلاقی‌ها در تعارض با اهداف و سیاست‌های نظام اسلامی است، باید مواظب بود تا جامعه دستخوش برخی بی‌اخلاقی‌ها و حوادث معنویت‌زدا نگردد. همه باید بدانیم توهین، تخریب، سوءظن، سیاه‌نمایی و خلاصه هر اقدامی که ارزش‌های معنوی و اخلاقی جامعه را به مخاطره اندازد، امری غیرانسانی، غیراسلامی و حرکتی شیطانی است؛ حال از هر کس و با هر انگیزه‌ای صورت پذیرد.

۶- ضرورت ارتقای تلاش‌های علمی و فعالیت‌های پژوهشی

یکی از دستاوردهای بزرگ انقلاب اسلامی ارتقای جایگاه بین‌المللی ایران در حوزه علم و پژوهش است و امروز دوست و دشمن بر این امر اذعان دارند و مطالعه تطورات علمی و تأمل در جریان تولید علم آن هم در حوزه‌های مختلف علمی، ما را به این حقیقت رهنمون می‌سازد که ایران اسلامی در طول این چهل سال، در فتح قله‌های علم حرکت پر شتاب داشته و خواهد داشت؛ اما نکته‌ای که نباید مغفول واقع شود، ضرورت ادامه و ارتقای این حرکت است و یکی از دغدغه‌های مهم مقام‌معظم‌رهبری در بیانیه «گام دوم»، ضرورت سرعت بخشیدن به حرکت علمی کشور است. آنجا که فرموده‌اند: «آنچه من می‌خواهم بگویم این است که این راه طی شده، با همه اهمیتش فقط یک آغاز بوده است و نه بیشتر. ما هنوز از قله‌های دانش جهان بسیار عقبیم؛ باید به قله‌ها دست یابیم. باید از مرزهای کنونی دانش در مهم‌ترین رشته‌ها عبور کنیم. ما از این مرحله هنوز بسیار عقبیم؛ ما از صفر شروع کرده‌ایم. عقب‌ماندگی شرم‌آور علمی در دوران پهلوی‌ها و قاجارها در هنگامی که مسابقه علمی دنیا تازه شروع شده بود، ضربه سختی بر ما وارد کرده و ما را از این کاروان شتابان، فرسنگها عقب نگه داشته بود. ما اکنون حرکت را آغاز کرده و با شتاب پیش می‌رویم ولی این شتاب باید سالها با شدت بالا ادامه یابد تا آن عقب‌افتادگی جبران شود». در این مجال لازم است به برخی ضرورت‌ها و آسیب‌های حوزه تولید علم اشاره شود.

ضرورت‌ها

الف) ایمان و اعتقاد به ضرورت تحقق نوآوری: یکی از عوامل مهم در این خصوص، اعتقاد به ضرورت نوآوری و شکوفایی خلاقیت‌هاست؛ چراکه اگر ضرورت نیاز به این مهم از یک باور اساسی نشأت نگیرد، شاهد کمترین حرکتی در این جهت نخواهیم بود؛ چراکه در این صورت فعالیت‌های علمی در هر سطحی که وجود دارد، امری کافی تلقی می‌گردد

و در نتیجه انگیزه‌ای برای اقدام در جهت نوآوری وجود نخواهد داشت.

ب) استقبال از نقد اندیشه و تقویت قوه انتقادپذیری نخبگان: هرچند در پیمودن طریق علم، اتکا به قواعد منطقی و عقلانی و نیز اصول موضوعه در هر حوزه علمی، مورد تأکید است، اما در عین حال تقویت روحیه انتقادپذیری و تحمل نظر مخالف امری مقبول و بلکه لازم است. مهم آن است که در طرح یک نظریه، راه نقد و انتقاد نسبت به معنا و محتوای آن باز باشد و صاحب نظریه از انتقادهای موجه و مدلل در جهت تکامل و ارتقای کیفی نظریه علمی خویش استقبال نماید.

ج) توجه به قدر و بهای پژوهش و پژوهشگر یکی از مؤلفه‌های جدی در امر نوآوری است. تهیه ساز و کار تحقیق و پژوهش و اطلاع‌رسانی مناسب در راستای تبیین لزوم زنده‌بودن تحقیق و پژوهش در جامعه و نیز بزرگداشت پژوهشگران از حیث معنوی و مادی امری غیرقابل انکار است هرچند متأسفانه، شواهد، نه تنها مؤید وضعیت مطلوبی در این خصوص نیست که گویای نوعی بی‌مهری به محقق و پژوهشگر است. بدیهی است چنین بی‌مهری‌ها و رویه‌های نامیمون نه تنها انگیزه پژوهشگر را برای کار بیشتر و دقیق‌تر ارتقا نمی‌دهد که موجب افول انگیزه و چه‌بسا در مواردی موجب از بین بردن اصل انگیزه در شخص و وهن تحقیق و پژوهش گردد و معلوم است چنین رویه نامطلوبی در نقطه مقابل مسئله نوآوری و شکوفایی است.

آسیب‌ها

الف) سطحی‌نگری و شتابزدگی در تحقیقات: اتکا به مطالب سطحی و نیز تکرار کلیشه‌ای کلمات دیگران قطعاً نمی‌تواند ره‌آورد نوینی در تحقیقات علمی باشد گفته‌های دیگران را که خودشان گفته‌اند، نیازی به اعاده و استفاده کلیشه‌ای از آنها نیست. البته این بدین معنا نیست که نظریه‌های گفته شده را باید به دور انداخت و نسبت به آنها توجه و اهتمام نداشت؛ بلکه مراد آن است که این نظریات آخر علم و پژوهش قلمداد نگردد.

بدیهی است در پاره‌ای از موارد، بیان نظریات دیگران به منظور استفاده و یا نقد و بررسی، امری مطلوب و معقول است و نیز گاهی ذکر نظریه‌ای از آن جهت که صاحب آن نظریه از موقعیت علمی والایی برخوردار است، به منظور بهره‌برداری استنادی از آن، مورد توجه قرار می‌گیرد و مسلم است چنین اموری غیر از سطحی‌نگری در تحقیقات و عدم نوآوری علمی است.

ب) عدم توجه لازم به پژوهش محوری در قبال آموزش محوری: هر چند پژوهش متوقف بر آموزش است، اما آموزش فقط فراگرفتن است و مقدمه تحقیق و پژوهش. آموزش با هدف تولید علم و فرهنگ و تمدن صورت می‌پذیرد؛ پس قهراً نباید محور اصلی و هدف قرار گیرد که اگر چنین باشد، باز شاهد نوعی رکود در عرصه‌های مختلف علمی خواهیم بود.

ج) عدم هماهنگی تحقیقات علمی از حیث زمان با رقیبان: اگر بنای ما بر آن است که در جامعه جهانی حرف نو داشته باشیم به گونه‌ای که نگاه جهان را مجلوب خود کنیم، نه تنها از علم روز و جهان اندیشه نباید عقب بمانیم؛ بلکه باید در موقعیتی بالاتر قرار گرفته و منزلتی فراتر را درک کنیم، در غیر این صورت همیشه سفره‌نشین علم دیگران خواهیم بود. آرمان انقلاب اسلامی حرکت است و توقف، آسیب آن. حرکت به سوی مرتبه‌ای از علم و فن‌آوری و تمدن‌سازی که نه تنها از علم روز و تکنولوژی حاکم بر جهان عقب نباشد بلکه همچون دوران شکوفایی تمدن اسلامی، غرب را سفره‌نشین علم خویش نماید و شکی نیست دفع و رفع چنین آسیبی مرهون اموری از قبیل شناخت تطورات علم و آگاهی از روند رو به رشد آن در عرصه بین‌المللی و ارتقای توانمندی‌ها و ابزارهای تولید علم با هدف احیا و شکوفایی تمدن اسلامی است.

در خاتمه باید گفت هر چند نوشتار حاضر به برخی از زوایای بیانیۀ گام دوم پرداخته است؛ اما لازم است این بیانیه به‌عنوان منشور چهل سال دوم انقلاب اسلامی زوایای مختلف آن، مورد توجه، تبیین و تحقیق قرار گرفته و به‌عنوان یک سند اسلامی - انقلابی در حافظه آحاد ملت و نسل‌های آتی باقی بماند.